

„Urak, jobbágyak, nemzetek!
Már nem kell soká túrnötök:
rövidesen a föld felett
kiírtja egymást dühötök.
S lent — boldogok lehettek!”

S dermedten látja a tömeg:
mozdulnak a sziklák, kövek.
S Mátyás és a fekete had
eltűnnek a szent hegy alatt.
... Jönnek, mennek évezredek.
De sírjuk már nem nyitja meg
egy sem a világ végeig.

Szlovénból fordította PÁVEL ÁGOSTON

F I G Y E L Ő

A délvidéki írók nyári táborozása Palicsfűrdőn

Délvidék magyar íróját a fölszabadulás után új föladatak elé állította a történelem. Bácska és az egész déli végek nemzetiségektől tarkított vidéke ezernyi problémát rejteget; a mult emléke, élménye, hagyománya, a jelen tanulságai és a jövő égető kérdései mind szerepvállalást sürgetnek. Nagyvonallú munkavállalásra van szükség, hogy a Dél szellemi horizontja kitisztuljon és az ország egyetemes kultúréletének vérkeringésébe kapcsolódva az alkotó munka itt is magyar jövőt teremjen. Ez nem mesterkélrt program, hanem élet-szükséglet. A nyersanyag temérdek: a téma, a mondanivaló benne él a tájban, az emberben, a nép életformájában, mélyen a fölszín alatt, mint valami rejtett bányafölderítetlen kincse. Fölszínre kell hozni, meg kell mutatni a magyarságnak, az országnak, Közép-Európának, hogy mit rejt és mit

temet az ősi Dunamedence.

A déli végek magyar írói ettől a tudattól indítatva elhatározták, hogy nyári táborozást rendeznek Palicsfűrdőn, s a háromnapos írói értekezleten az előadások és viták során megjelölik a délvidéki magyar író föladatát és azt a szerepet, amelynek vállalását e nemzetiségektől tarkított vidék minden magyar dolgozótól megkövetel.

A szabadkai hívás visszhangra talált. Dr. Reök Andor főispán elnökletével közel ötven magyar író ült össze a palicsi tóparton, hogy az irodalmi, szellemi és ezeknek kapcsán nemzetpolitikai kérdésekben választ adjanak önmaguknak és írásaikon keresztül a déli végek magyarságának. A Szenteleky társaság és a Kalangya körül csoportosuló írókon kívül résztvettek az értekezleten a magyar vidék legerőteljesebb szellemi és irodalmi közösségeinek kiküldöttei, s a központ: Budapest is. A „Magyar Muzsa” c. folyóirat szer-

kesztőség részéről Eszterhás István író, Gedényi Mihály szerkesztő, a dunántúli „Janus Pannonius” társaság és a „Sorsunk” c. folyóirat részéről Makay Gusztáv, a „Délvidéki Szemle” részéről Batizfalvy János, s munkatársai útján képviseltetve volt még a „Magyar Szemle”, a „Láthatár”, a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség és a vidék valamennyi sajtóorgánuma. A népes tábort az irodalom pártolói, a magyar kultúra ügyének lelkes támogatói egészítették ki.

A háromnapos írói értekezlet anyaga valóságos keresztmetszetét adja a vidék szellemi életének. Előadások és viták, sok elmélyedést kivánó tanulmányok és a rögtönzésekkel előadott észrevételek tökéletes helyzetképeket és bátor magyar életszemléletet adtak. Gedényi Mihály „Az író és olvasó” c. előadása a mai magyar irodalompolitika képét vázolta föl nagy részletességgel; Kisbéry János „Alkotóművész és dilettáns” c. előadása a vidék írójának belső vívódásait, a visszhangtalanság energiát pusztító csendjét panaszolta. A sorok között mégis megcsillant az életerőnek az a halvány szikrája, amely minden tépelődő és vergődő író éltető ereje is. Majtényi Mihály a Dunamedence örök és soha nem változó földjéről beszélt a „Délvidéki színek és hangulatok”-ban. A magyar író és a nemzetiség lényegbevágó kérdését Prokopy Imre ismertette. A magyar történelem és a délvidéki irodalom nagy tanulságaiból tevődött össze előadásának anyaga. A lényeg egyetlen mondatba sűrűsödik össze: az egymás mellett élő népeknek csak a békés együttműködés hozhat jövőt. A magyar írónak szerepe itt a közvetítés és föladata az egybefonódó népi kul-

túra hű kifejezése. E kettős munkavállalás a nemzetiségi kérdésnek nem a radikális, politikai vonalú megoldásához, hanem a lassú fölszámolásához, eltüntetéséhez vezet. Cziráky Imre „Mit vár a nép az írótól” c. előadásában a ponyva elleni küzdelemről beszélt. Az irodalmi metely pusztításának megfékezésére erőlyesebb állami intézkedéseket sürget, mert félő, hogy a küzdelemben a végeken főleg, megint a ponyva győzedelmeskedik a becsületes szándékú irodalom fölött. A közösségi és az egyéni szellem szerepét az irodalomban Létmányi István világította meg. A kisebbségi magyar irodalom valóban inkább a közösség irodalma volt, a közösségi szellem hatotta át. A belső indítás és a történelmi parancs hozta így, s formálta ilyenre az író arcát és az alkotást. Ennek a nyoma még ma is él a délvidéki irodalomban és sajátossága marad az elkövetkezendő nemzedékek számára is. Lévy Endre „Irodalmi témakörünk és a magyar nép” című előadása a bírálat hangja volt, amely hiányokról és fogyatékokokról beszélt. Az irodalomból — így a megszállás alatt a politikai harcokból is — két évtizeden keresztül kimaradt a nép. Bár az utóbbi években több hang szólalt föl mellette, egyre több író merítette letről témakörét, a hiány még nem pótoltatott. A nép felé hajlás ugyancsak történelmi parancs; ezt meg kell éreznie a végek írójának és kifejezésre juttatnia alkotásaiban. Irodalmi hagyatékunk a tájban és a népben él, s bennük kell újjáélednie is. Makay Gusztáv „L'art pour l'art és az irányzatos irodalom” címmel az egész magyar irodalmat átfogó előadást tartott. Tájékoztató, vagy inkább tájékozódás ez válságos

korunk irodalmi harcaiban, létjogosultságot ad a l'art pour l'art-nak és az irányzatos irodalomnak egyaránt: zászlóhajtás és védőbeszéd az írói szabadság előtt. Radványi R. Sándor a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség szerepét ismertette. Bácska két nagy nemzetiségi kultúrszerve, az újbudai Szerb Matica és a Kulturbund mellett magyar vonalon magyar nemzetpolitikai programmal ez a szellemnek a harmadik fellegvára. Szirmai Károly „Az író és szűkebb hazája” c. tanulmánya a délvidéki magyar irodalom kétévtizedes küzdelmét és mai helyzetét világította meg. Vigasztaló kép a vigasztalanságban, hogy a szellem barrikádjain dúló küzdelem még ma is olyan hévvel csap föl, mint a kezdet kezdetén. A tanulmány ugyancsak bírálat volt, de nyomán a viták tisztázták azokat a kérdéseket, amelyek a délvidéki irodalom létkérdései is. A táj írója a vidék kifejezője, de az író is részese ennek az irodalomnak, akinek lelkét nem ragadta meg a táj, akinek alkotásaiban idegen tájak lebegnek. Épűgy, mintahogy a déli végek irodalma táji sajátosságaival részese a nagy magyar irodalomnak. A „délvidéki” jelző nem elhatároló, nem megkülönböztető és nem jelent különállást sem: egyetlen egységbe tartozik, a nagy magyar nyelvterületbe. Dudás Kálmán a költészetben élő táji sajátosságokról beszélt. Az európai irodalomból kiindulva a magyar költészetről s ennek kapcsán a délvidéki költészetéről szólva a táj hatását és örök bélyegét mutatta meg a rímes sorokban. Hogy milyen sajátos ízt és színt ad a versnek a vidék képe, illata és mennyi mondanivalót, gondolatot ébreszt szülte lelkében. A költészet a táj-

ban él, a táj tovább a költészetben, egymást színezik és egymást örököltik a legnagyobb természeti és emberi alkotásokban. Eszterhás István budapesti író első délvidéki élményei nyomán a magyar dél történelmi szerepéről beszélt. Arról a kapuról, amelyet itt a magyarság szellemi harcosai tartottak, védtek és amelyen keresztül az egész országot védték. E kapun át dél felé termékenyítő kultúra áradt szét, észak felé sokszor harc és háború. A kapu védői most is a magyarok, s a fegyvert a kultúrunka, a szellem harcosa segíti szolgálatában. Draskóczy Ede a magyar nép lelki alkatát, nyugattól ittasult és megcsömörlött keleti kultúráját ismertette „A regionalizmus” c. esszéjében. A magyar individualista nép, magának való, keleti lelke nem tűr nyugatos korlátokat. Ilyen volt és ilyen marad: megszervezhetetlen. Az ősi lelkialkatot nem is annyira a központ, mint inkább a vidék őrizte meg: a „regió”; de hogy megőrizte és megtartotta, régióvá emelte a szürke, jelentéktelen régiót. A szellem magaslatára emelte, ahol az őrző és a megőrzött is tisztán megmarad magyarnak. A végek szerepe így vált történelmi szereppé és a regionalizmus így a magyarság megőrzését jelenti.

Az első délvidéki írói táborozás tizenkét előadása szellemi életünk minden kérdését fölvetette. Az irodalmi és az irodalompolitikai élet problémái ha itt nem is oldódtak meg — az értekezlet arra nem is vállalkozhatott — de közelebb hozta a megoldás lehetőségeit. Termékenyítően hatott és visszhangjában nemcsak az értekezlet résztvevőinek, hanem a végek olvasóközönségének is élményt, nyereséget fog jelenteni. Adatot és anyagot, témát és lelkes

kitartást az elkövetkezendő nehéz hetek és hónapok munkájához.

A palicsfürdői nyári táborozás befejező irodalmi estjén dr. Reök Andor főispán az elvégzett munkáról adott számadást. És arról, hogy az idei első írói táborozással megszületett a „Palicsi Helikon” gondolata. A jövőben minden esztendő nyara ilyen találkozóra hívja a végek íróit, a palicsi Helikonra, hogy hitet tegyen az írás és a munka mellett.

Az eredmény érték és a „Palicsi Helikon” megvalósulása az értékek mielőbbi kibontakozását jelenti.

A. A.

Horvát szemle

A zágrábi „Velebit” állami nyomda kiadásában nemrég érdekes könyv jelent meg, melyet sokatmondó címe után, *Što smo obećali Poglavniku i domovinu*, vagyis „Mit ígértünk a Poglavniknak és a hazának” — bátran nevezhetünk az „IGÉRETEK KÖNYVÉ”-nek.

E mű keletkezésének nem mindennapi a története. Még tavaly ápr. 10-én, a Független Horvát Állam kikiáltásának első évfordulója alkalmából egy hivatalos központi bizottság felhívást intézett valamennyi város és falu törvényhatóságához, a különböző társadalmi, közművelődési, hazafias és jótékonyági egyesületek elnökségéhez, dalárdák, olvasóköri, sportklubok, bankok, cégek, gyárak, stb. vezetőségéhez, melyben hazafias lelkesedésükre és áldozatkészségükre hivatkozva felszólítja őket, hogy minél emlékeztetesebb és maradandóbb formában örökítsék meg a nevezetes évfordulót és járuljanak hozzá az új Horvátország felépítéséhez és ki-

csínosításához. A gondolat mély visszhangra talált, s szerte az országban több ezer ígérlet hangzott el azokban a napokban, melyek egy-egy fontos közmunka elvégzését, új kultúrintézmények létesítését, otthonok és telepek építését, ösztöndíjak alapítását, stb. helyezte kilátásba egy meghatározott időn belül. A nemes versenyben minden vidék és község kivette a maga részét, s a nemzet a maga erejéből hozzáfogott az évtizedes mulasztások pótlásához.

Nehogy a lelkesedésből bármi is kárba vesszék, s a szép közgyűlési határozatokból beporosodott akták váljanak, az Állami Tudósító- és Propagandahivatal valamennyi „ígérlet”-et összegyűjtötte, s elismerés, bírálat és ellenőrzés céljából könyvalakban az ország színe elé bocsátotta. A kötet előszavában olvashatjuk a következőket:

„Ez a könyv méltóan tanuskodik és tanuskodni fog a jövőben is a horvát lélek nagysága mellett. És ha egyszer — évek múlva — átlapozzuk e könyvet, látni fogjuk, hogy milyen áldozatokra képes egy nemzet, mely visszanyerte elrabolt szabadságát. De egyúttal örök tanubizonyosága lesz annak, hogy csak egy szabad nemzet képes teljes mértékben megbecsülni és értékelni a munka fontosságát. Igaz ugyan, hogy a horvátok századokon keresztül idegen járom alatt élve is dolgoztak és alkottak, de munkájuk a maga egészében nem fejezte ki azt a teremtmény akaratot, mely csak szabad nemzeteknél fejlődhetik ki. Ez az állítás már függetlenségünk első esztendejében beigazolást nyert.” „Gyárakat fognak itt emelni és kibővíteni, befásítják az irtásokat, kiszárítják a mocsarakat és talajvízes területeket, utakat fognak építeni és munkásházakat, beültetik